

IVO LAH

GRAFOLOGIJA NAŠEGA NARODNEGA GOSPODARSTVA

Aristotel je postavil princip, da se celota nahaja v vsakem delu organizma. Dosledno temu se morajo vse lastnosti celote človeka nahajati implicitno med drugim tudi v načinu njegove pisave. Vsak temperament (kolerik, sangvinik, melanholik in flegmatik) ima svoje posebnosti v načinu pisanja črk, števil in drugih znakov. Isto velja za vsak karakter, spol, poklic itd. Ni dvoma o tem, da je mogoče človeka bolj ali manj zanesljivo presojeti (diagnosticirati in prognosticirati) iz njegove pisave. Potrebno je samo pisavo razstaviti in analizirati po gotovih znakih.

Zamotanost gospodarskih pojavov je tako velika, da zahteva njihovo diagnosticiranje in prognosticiranje razstavljanje gospodarskega procesa na posamezne komponente: proizvodnja, obtok in potrošnja dobrin, cene, obrestna mera, število delavcev itd. Vsaka komponenta se spreminja po gotovih pravilih ali zakonih, kateri so tipični za njo. Spremembe vsake komponente gospodarskega procesa lahko nazorno predočimo z grafikoni, katere smemo po analogiji imenovati »rokopis gospodarstva«.

Lajiku se zdi skoraj neverjetno, da je mogoče v nepreglednem kaosu gospodarskih pojavov najti kakršnokoli zakonitost, pravilnost ali formulo in vendar je tako. Če pa obstojajo take zakonitosti in formule, potem je mogoče iz njih sklepati o bistvu gospodarskega procesa in celo o njegovem bližnjem poteku.

Skoraj je odveč naglašati važnost takih studij. Saj je na razvoju narodnega gospodarstva zainteresiran vsak posameznik in vsi ljudje kot celota. V sedanji gospodarski krizi, ki se je začela v sredini leta 1930 ob otvoritvi sovjetskega dumpinga z lesom in pozneje še z žitom ter drugimi proizvodi, se je pojavil strah radi »bližajočega se konca kapitalističnega gospodarstva in svetovne poplave komunizma«. Koliko je ta strah upravičen na podlagi naših narodno-gospodarskih grafikonov?

Jugoslavija še nima konjunktornega zavoda, to je naprave, ki bi izčrpno proučevala vse komponente gospodarskega procesa. Zaradi tega ni mogoče podati grafikonov iz vseh področij gospodarstva. Lahko pa nudimo grafikon o kretanju pri Okrožnem uradu za zavarovanje delavcev v Ljubljani zavarovanih delavcev. Pripomniti pa moramo, da so podatki šele od leta 1923 dalje popolnoma zanesljivi. Za leto 1919 podatkov sploh nimamo.

Že na prvi pogled je razviden ritem valovanja števila zavarovanih delavcev. Manjši in krajši valovi trajajo 12 mesecev. To valovanje povzroča sezijska delavnost, v prvi vrsti stavbarstvo, gozdarstvo, poljedelstvo, oblačilna industrija itd. Od januarja do junija vsakega leta število zavarovancev narašča. V juliju je opazati majhen prehodni padec. Ta posebnost manjka do 1922 radi netočnosti statističnih podatkov in razen tega še v letu 1929 radi anomalij, katere je povzročila izredno huda zima. V avgustu doseže sezija svoj višek in nato zopet pada do konca leta.

Mnogo večji in neprimerno važnejši so takozvani konjunkturni valovi. Izrazito je naraščanje števila zavarovanih delavcev od začetka 1919 do sredine 1923, t. j. 4 in pol leta. Od sredine 1923 do konca 1925, t. j. 2 in pol leta, sledi padanje zavarovancev. Prvi naš povišni konjunkturni val je trajal torej od začetka 1919 do konca 1925, t. j. 7 let = $4\frac{1}{2} + 2\frac{1}{2}$.

Drugi konjunkturni val se je začel v začetku 1926. Naraščanje zavarovanih delavcev je trajalo zopet $4\frac{1}{2}$ leta, t. j. do sredine 1930. Od tu dalje članstvo OUZD-a zopet pada. Koliko časa bo trajalo to padanje? Ali bo sedanja gospodarska kriza trajala $2\frac{1}{2}$ leta?

Pričakovanje, da se bo sedanja gospodarska kriza končala že konec 1932, izgleda na prvi pogled zelo verjetno. Če se oba konjunkturna vala popolnoma ujemata v prvem delu, to je v trajanju gospodarskega poleta (vzgon), potem je verjetno, da bo tudi gospodarska depresija (kriza) trajala v obeh konjunkturnih ciklih enako dolgo, t. j. $2\frac{1}{2}$ leta. Vrh tega se je opazilo že pred vojno, da znaša naš konjunkturni val sedem let. Ne da bi se spuščali v podrobnejše študije, citiramo samo en odstavek uvodnega članka »Slovenca« od 19. julija 1931 »Kdaj bo konec gospodarske krize?«, katerega avtor očitno ni poznal tozadevnih statističnih podatkov OUZD-a v Ljubljani.

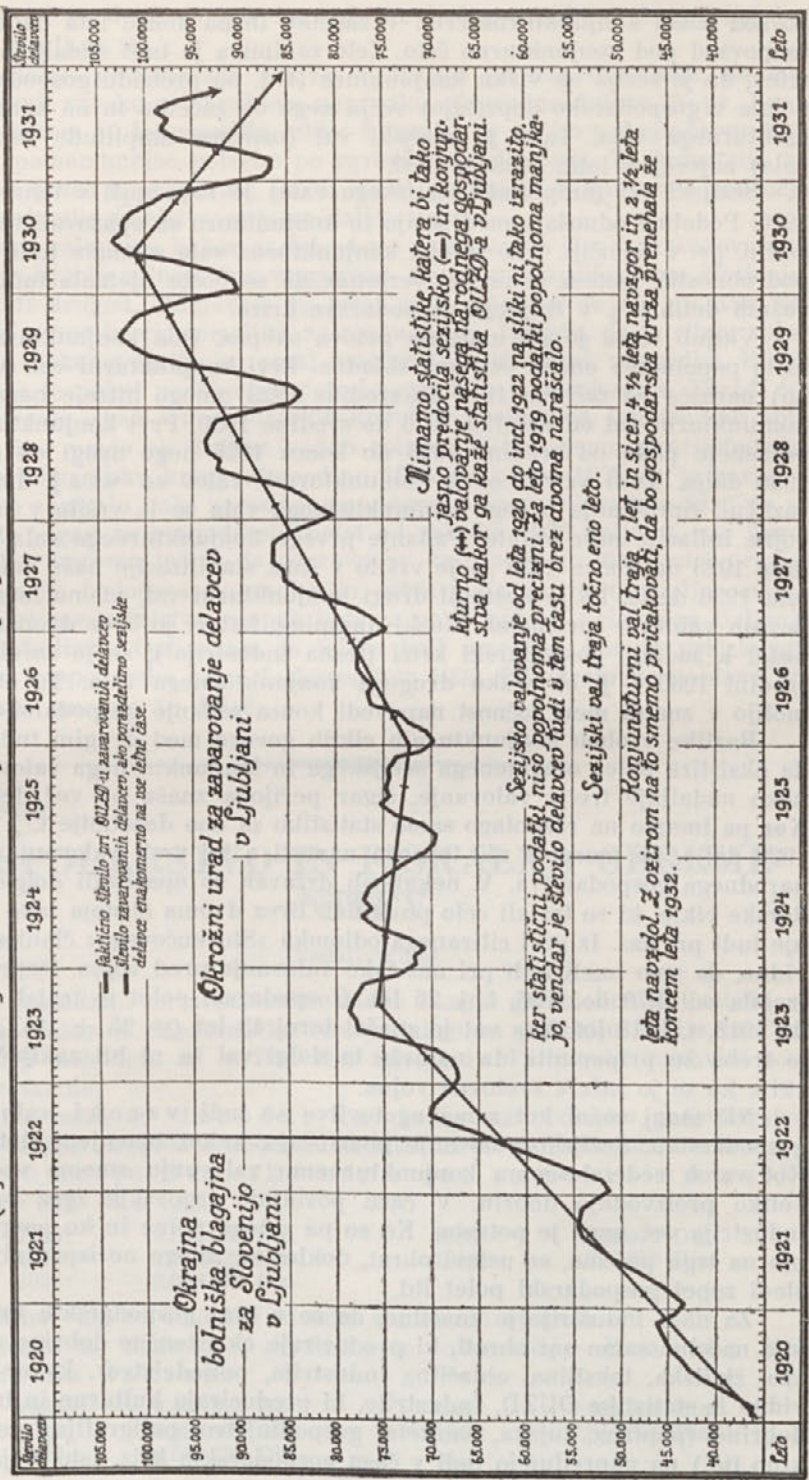
»Raziskovanje gospodarske zgodovine kaže, da nimamo v preteklosti samo kratkih, par let trajajočih dvigov in depresij gospodarstva, pač pa tudi gibanje navzgor in navzdol za cela desetletja. Tako vidimo, da smo imeli pred vojno od leta 1895 dalje do 1913 dobo velikega razvoja v gospodarstvu navzgor, ki je bila sicer prekinjena po krizah let 1900 in 1907. Prihodnja gospodarska kriza pa bi imela nastopiti leta 1914 (kar so napovedali narodni gospodarji že leta 1913), toda izbruhnila je svetovna vojna. Od leta 1870 do 1895 pa je bila v splošnem doba gospodarske depresije, v kateri smo tudi imeli krize ter boljše čase. Zanimivo je, da so bile tudi v tej dolgi dobi depresije v razdobju sedem let in se je splošno smatralo, da je ta doba postala skoraj pravilo za razvoj gospodarstva.«

Približno sedem-letno trajanje konjunkturnega vala so opazovali tudi drugod in sicer daleč nazaj v zgodovini. Tako konjunkturno valovanje je zasledoval Američan Moore do leta 1762 in sicer v Uniji, Angliji in Franciji. Približno sedem-letni turnus je znan že iz časov Plinija, seveda z izjemo, da se takrat ni nanašal na industrijo, ampak na poljedelstvo. Mogoče je 7 egiptovskih suhih in debelih let prvi konjunkturni cikel, kar jih je zgodovina zabeležila.

Iz grafične slike valovanja članstva OUZD-a v Ljubljani posnemamo še nadaljnje pravilnosti, ki se ujemajo v obeh konjunkturnih valih tako, da tudi ta okolnost govori za to, da bo sedanja gospodarska kriza trajala zopet 2 in pol leta. Črte, ki predstavljajo konjunkturno valovanje, sekajo od začetka do konca vsakoletno sezijo. V sredini leta je sezijski val vse-

Priloga k članku „Srofologija našega narodnega gospodarstva“.

Sezijsko in konjunktorno kretanje delavcev. (po podatkih Okrožnega urada za zavarovanje delavcev v Ljubljani od leta 1920 do 1931.)

povsod iznad konjunkturne črte. V začetku in na koncu leta pade sezija vsepovsod pod konjunktorno črto. Zelo zanimiva je tudi nadaljnja ugotovitev, da je sezija ob višku konjunktore (t. j. ob prehodu gospodarskega poleta v gospodarsko depresijo) večja nego ob začetku in na koncu konjunktornega vala. Tako je sezijski val (oziroma amplituda sezijskega vala) največji v letih 1923 in 1930.

Sezijski val (amplituda sezijskega vala) je najmanjši v letu 1920 in 1926. Podobne odnošaje med sezijo in konjunkturo so opazovali tudi drugod n. pr. v Nemčiji. Ako se oba konjunktorna vala ujemata tudi v takih podrobnostih, potem je precej verjetno, da se bosta ujemala tudi v bolj važnih delih t. j. v trajanju gospodarske krize.

Vkljub temu je pa umestna gotova skepsa. Oba konjunktorna vala nista popolnoma enaka oziroma skladna. Prvi konjunktorni val (vidi sliko) narašča od začetka 1919 do sredine 1923 mnogo hitreje nego drugi konjunktorni val od začetka 1926 do sredine 1930. Prvi konjunktorni val počasneje pada od sredine 1923 do konca 1925 nego drugi od sredine 1930 dalje. Tudi vzroki obeh konjunktornih valov so vsaj deloma različni. Naraščanje prvega konjunktornega vala se je vršilo v času poveljne inflacije naše valute. Padanje prvega konjunktornega vala od sredine 1923 do konca 1925 se je vršilo v času stabilizacije naše valute. Od leta 1926 dalje, ko je nastopil drugi konjunktorni val, nismo imeli tozadavnih valutnih sprememb. Ruski dumping, kateri je brez dvoma doprinesel k sedanji gospodarski krizi (lesna industrija!), se je začel šele v sredini 1930 t. j. ob višku drugega konjunktornega vala. Te okolnosti motijo v znatni meri točnost napovedi konca sedanje gospodarske krize.

Razlike v obeh konjunktornih ciklih govore med drugim tudi za to, da eksistira poleg omenjenega sezijskega in konjunktornega valovanja še neko nadaljnje tretje valovanje, čigar perijoda znaša po več decenijev. Ker pa imamo na razpolago samo statistiko za eno desetletje t. j. od leta 1920 dalje, ne moremo nič točnega navesti o tej vrsti valovanja našega narodnega gospodarstva. V nekaterih državah so opazovali dolge gospodarske cikle, ki so trajali celo po 50 let. Brez dvoma obstoja tako valovanje tudi pri nas. Iz gori citiranega odlomka »Slovenčevega« članka je razvidno, da smo imeli tudi pri nas tako valovanje pred vojno. Depresija je trajala od 1870 do 1895, t. j. 25 let. Gospodarski polet je trajal od 1895 do 1913, t. j. 18 let. Ves val je znašal torej 43 let (= 25 + 18). K temu je treba še pripomniti, da najbrže ta dolgi val še ni bil zaključen leta 1914, ko se je začela svetovna vojna.

Nič manj važni kot same ugotovitve so tudi vzroki valovanja v gospodarstvu. Sezijsko valovanje povzročajo, kakor omenjeno, letni časi. Kot vzrok sedemletnemu konjunktornemu valovanju smemo vzeti preveliko proizvodnjo dobrin. V času povoljnih trgovskih zvez proizvaja industrija več nego je potreba. Ko so pa zaloge polne in ko povpraševanje na trgu pojema, se ustavi obrat, dokler se zaloge ne izpraznijo. Nato sledi zopet gospodarski polet itd.

Za našo industrijo je značilno, da se v času gospodarskih kriz ustavijo načelno samo oni obrati, ki producirajo eksistenčne dobrine (usnjarska, živilska, tekstilna, oblačilna industrija, poljedelstvo), kakor je razvidno iz statistike OUZD. Industrije, ki producirajo kulturne in luksusne dobrine (papirna, tujska, saniteta, gospodinjstvo, poligrafija, gledališča, kino itd.) pa napredujejo tudi v času gospodarskih kriz. Isto velja za in-

dustrije, ki producirajo nov kapital (kovinska, gradbena industrija, kamenje, zemljine itd.).

Za daljše gospodarske valove, ki trajajo po cela desetletja, pa moramo iskati vzroke v tehničnem napredku. Napredne države, n. pr. Nemčija, so tekom 50 let zgradile toliko železnic, da ne bo v doglednem času nobene pomembnejše potrebe po zgraditvi novih prog. Ta industrija ne more torej več napredovati. Razni izumi pa dajejo vedno nova področja za gospodarska udejstvovanja za daljšo dobo.

Ritem valovanja kakor ga tako lepo opažamo na številu zavarovancev OUZD v Ljubljani najdemo vsepovsod, ne le v gospodarskem življenju, nego tudi drugod. Menjavajo se letni časi, menjava se noč in dan itd. Človeški govor in vid temeljita na ritmu valov. Izgleda, da je ritem valov podlaga vsakemu življenju, vsaki umetnosti in vsakemu napredku. Ritem valovanja je nekaj neobhodno potrebnega, nekaj prirojenega. Zaradi tega ne smemo iskati v gospodarskih krizah le pesimizma, temveč tudi optimizem, ker pride za dežjem vedno solnce. Vkljub vsem neprijetnostim naše stabilizacijske krize od sredine 1923 do konca 1925 se je ravno v tem času saniralo naše narodno gospodarstvo in ravno v tem času so se ustvarili pogoji za gospodarski polet od začetka 1926 dalje. Z isto upravičenostjo moremo trditi, da se ravno v času sedanje stagnacije gradijo novi temelji bodočega napredka in ustvarjanja ne le na polju našega narodnega gospodarstva, ampak tudi na polju našega državnega življenja in naše kulture. Optimizem je toliko bolj umesten, ker je pričakovati preokret gospodarske krize že konec leta 1932. Od svetovne poplave komunizma smo pa še daleč.

J. KAISER

GOSPODARSTVO IN FISKALNA OBREMNITEV

(Nadaljevanje)

Za dokladami na neposredne davke tvorijo glavni dohodek občin na takse in trošarine. Medtem, ko tvorijo takse na področju Srbije in Črne gore višji dohodek, so v Dravski, Savski in Primorski banovini važnejše trošarine.

Kako važni so dohodki iz taks za občinsko gospodarstvo, pokaže sledeči pregled o dohodku iz taks, ki so ga imele občine in sicer:

V območju Dravske banovine so pobrale kmečke občine na taksah:

1925:	3.894.080 Din	1928:	1.719.072 Din
1926:	1.768.322 Din	1929:	1.748.752 Din
1927:	2.058.912 Din		

Znatno višji so dohodki od taks v mestnih občinah.

Pobrale so mestne občine v območju Dravske banovine na taksah:

1925:	4.408.374 Din	1928:	7.481.703 Din
1926:	6.327.237 Din	1929:	7.821.895 Din
1927:	6.559.733 Din		

V teh vsotah, ki so jih pobrale mestne občine v Dravski banovini, pa ni upošteta Ljubljana, ki je sama pobrala na takсах:

1926:	7,891.776 Din	1928:	7,306.197 Din
1927:	9,800.972 Din	1929:	5,689.699 Din

Celokupna obremenitev z občinskimi taksami v državi pa je znašala: v kmečkih občinah:

1925:	31,315.560 Din	1928:	24,165.321 Din
1926:	23,229.482 Din	1929:	28,009.241 Din
1927:	24,496.424 Din		

v mestnih občinah (brez mesta Beograda, Zagreba, Subotice, Sarajeva, Ljubljane, Skoplja, Splita):

1925:	230,018.970 Din	1928:	122,717.191 Din
1926:	145,033.895 Din	1929:	127,625.287 Din
1927:	140,548.510 Din		

V mestnih občinah Beograd, Zagreb, Subotica, Sarajevo, Ljubljana, Skoplje in Split:

1926:	110,186.379 Din	1928:	96,845.625 Din
1927:	109,428.035 Din	1929:	103,343.494 Din

Ena izmed jako važnih občinskih davščin je trošarina. Na osnovi podatkov g. Radovana M. Draškovića v »Naše opštinske financije«, se več ali manj v vseh državah, če ne popolnoma, pa vsaj deloma strinjajo, odnosno reformirajo in modificirajo v zmislu gospodarskih interesov in davčne pravičnosti. Trošarina je ukinjena na Dunaju, Bukarešti in v Italiji, pa čeprav je predstavljala eno izmed glavnih virov dohodkov italijanskih samouprav. V Čehoslovaški je nepoznana trošarina na življenjske potrebščine. V Franciji stalno nazaduje število občin, ki pobirajo trošarino. Od 36.260 občin je n. pr. leta 1920 pobiralo trošarino 1189 občin, 1923 — 1119, 1924 — 1113, 1925 pa le še 1100 občin.

Kakšne dohodke črpajo občine iz občinske trošarine sledi iz sledečega pregleda:

V Dravski banovini (ljubljski in mariborski oblasti) so črpale občine iz občinske trošarine:

kmečke občine:

1925:	7,365.629 Din	1928:	5,323.120 Din
1926:	9,566.253 Din	1929:	16,919.399 Din
1927:	8,321.961 Din		

Mestne občine (izvemši Ljubljane):

1925:	1,271.455 Din	1928:	4,695.123 Din
1926:	6,122.524 Din	1929:	12,131.233 Din
1927:	4,990.946 Din		

Mestna občina ljubljanska pa je pobrala občinske trošarine:

1928:	16,444.833 Din	1929:	17,316.273 Din
-------	----------------	-------	----------------

Celokupni dohodki iz občinske trošarine v državi pa so bili:

v kmečkih občinah:

1925:	37,126.998 Din	1928:	31,642.278 Din
1926:	36,606.947 Din	1929:	45,555.637 Din
1927:	35,560.154 Din		

v mestnih občinah (izvemši mesta Beograd, Zagreb, Subotica, Sarajevo, Ljubljana, Skoplje, Split):

1925:	129,117.239 Din	1928:	114,522.039 Din
1926:	85,100.651 Din	1929:	123,178.693 Din
1927:	72,521.813 Din		

v občini mesta Beograda, Zagreba, Subotice, Sarajeva, Ljubljane, Skoplja in Splita, skupaj:

1926: 111.824.419 Din 1928: 137.066.338 Din
1927: 107.577.245 Din 1929: 160.747.166 Din

Celoten pogled na najvažnejše občinske davščine, ki jih tvorijo doklada na državne neposredne davke, takse in trošarine, pokaže sledeče gibanje omenjenih davščin v razdobju od 1925 do 1929:

V Sloveniji:

Občinske doklade na neposredne državne davke

kmečke in mestne občine (brez Ljubljane):

1925: 20.266.688 Din 1928: 25.946.088 Din + 840.096 Din
1926: 22.783.911 Din + 2.517.223 Din 1929: 27.224.815 Din + 1.278.727 Din
1927: 25.105.992 Din + 2.322.081 Din

Občinske takse

kmečke in mestne občine (brez Ljubljane):

1925: 8.302.454 Din 1928: 9.200.775 Din + 582.130 Din
1926: 8.095.559 Din - 206.895 Din 1929: 9.570.647 Din + 369.872 Din
1927: 8.618.645 Din + 523.086 Din

Občina Ljubljana:

1926: 7.891.776 Din 1928: 7.306.197 Din - 2.494.775 Din
1927: 9.800.972 Din + 1.909.196 Din 1929: 5.689.699 Din - 1.716.498 Din

Občinska trošarina

kmečke in mestne občine (brez Ljubljane):

1925: 8.637.084 Din 1928: 10.018.243 Din - 3.294.664 Din
1926: 15.688.777 Din + 7.051.693 Din 1929: 29.050.632 Din + 19.032.389 Din
1927: 13.312.907 Din - 2.375.870 Din

Občina Ljubljana:

1928: 16.444.833 Din 1929: 17.316.273 Din + 871.440 Din

Celokupno se je pobralo v Sloveniji (vštevši Ljubljano) občinske doklade na neposredne davke, taks in trošarin:

1925: 37.206.226 Din (brez Ljubljane) 1928: 68.916.136 Din
1926: 54.460.023 Din (brez trošarine) 1929: 88.852.066 Din
1927: 56.838.516 Din (v Ljubljani)

Občinske doklade na neposredne državne davke, takse in trošarine so porastle torej v razdobju od 1925 do 1929 od **37.206.226 Din (brez Ljubljane)** v letu 1925 na **56.838.516 Din (brez trošarine v Ljubljani)** v letu 1927. Kako visoko so porastle te najvažnejše vrste občinskih dohodkov, pa nazorno kažejo podatki za leto 1928 in 1929, v katerih je všteta tudi Ljubljana.

V vsej državi pa so se dohodki teh treh vrst občinskih davščin gibali takole:

Leto	Doklada na neposredne davke	Takse	Trošarine
1925	530.441.327	261.334.530	166.244.237
1926	530.135.758	168.263.377	121.707.598
1927	525.098.515	165.044.934	108.081.967
1928	509.304.328	146.882.512	146.164.317
1929	581.883.551	155.634.528	168.734.330

Skupaj doklade na neposredne državne davke, takse in trošarine:

1925:	958,020.094 Din	1928:	802,951.157 Din
1926:	820,106.733 Din	1929:	906,252.419 Din
1927:	798,225.416 Din		

Razen teh treh glavnih vrst davščin pa črpajo občine svoje dohodke tudi iz drugih sredstev (občinskih podjetij in drugih davščin) tako, da so znašali celokupni dohodki občin v Sloveniji (kmečke in mestne občine brez Ljubljane):

1925:	92,001.439 Din	1928:	149,112.859 Din
1926:	125,761.972 Din	1929:	143,501.669 Din
1927:	141,667.409 Din		

(Nadaljevanje prihodnjic)

DR. VINKO ŠARABON

KAKO JE BILA USTANOVLJENA ANGLEŠKA BANKA

V zadnjih tednih, ko je finančna kriza grozila tudi temeljem ponosne Angleške banke, nas je zanimalo vprašanje, kako je ta zavod nastal. Saj je kljuboval doslej vsem viharjem stoletij in jih je tudi vse premagal.

Banka je nastala v času stiske in sile. Vojne proti francoskemu kralju Ludviku XIV. so stale mnogo denarja; parlament, ki je zboroval pozimi 1693/94, je izčrpal vsa sredstva, da je spravil gospodarstvo za prihodnje leto v red. Zmeraj je pa še manjkal okrogel milijon funtov. Tedaj je mladi Charles Montague, član komisije v zakladnem uradu (po naše: v finančnem ministrstvu), nastopil z drznim načrtom, ki naj bi zamašil vrzel v gospodarstvu. V drugih razmerah bi angleški parlament skoraj gotovo ne bil pristal na njegov predlog, a v stiski je bilo vsako sredstvo dobrodošlo. Da bo banka, koje ustanovitev je Montague priporočal, preko svojega prvotnega cilja imela kdaj tudi veliko komercialno in politično vlogo, tega se pač noben član tedanjega parlamenta ni zavedal. A brihtni Montague je zagrabil priliko, nudečo se v pomoč državi, trgovini in njegovi stranki, whigom.

Šele par let pred Montaguejevim predlogom se je v Londonu udomaćil običaj, da se vplačila niso vršila več izključno v srebru in zlatu. Posebno v Londonu je postalo med trgovci običajno, da so plačevali z novčanicami zlatarjev, ki so edini imeli shranjene žlahtne kovine v svojih kletih. Tako so bile nastale v Angliji prve bančne poslovalnice, in kmalu se je v angleški javnosti resno debatiralo, ali ne bi bilo dobro in priporočljivo ustanoviti narodno banko.

V Evropi sta bila tedaj za takšno ustanovitev dva velika vzorca, že davno slavna; v njiju varstvu so bili nakopičeni neizmerni zakladi. To sta bili Banka sv. Jurija v Genovi in Amsterdamska banka. Davno že preden je bila Amerika odkrita, je sprejemala Genovska banka denar v oskrbo in je posojala denar knezom in trgovcem. Od njene ustanovitve (leta 1407) naprej so bili odkriti novi kontinenti, so nastale, vzcvetele in zvenejele nove države, a trdno in varno je

stala Banka sv. Jurija v Genovi. Čeprav se Amsterdamska banka ni mogla sklicevati na tako čestitljivo starost kot Genovska, je vendar tudi ona prestala težke čase; a nikdar nista zapustila njenih dvoran mir in red, tudi tedaj ne, ko so vpadli Francozi v deželo in je bela francoska zastava plapolala za magistrata. Ni čudno, da so podjetni londonski trgovci mislili na podobno ustanovitev. Marsikateri načrt je bil narejen in diskutiran in — odložen. Slednjič, leta 1691, je Škot William Paterson predložil vladi načrt za ustanovitev narodne banke, ki je bil ugodno sprejet tako od državnikov kot od trgovcev. Par let je preteklo in nič se ni naredilo, dokler ni slednjič Montague prišel z načrtom zopet na dan.

Zakonski osnutek, ki ga je predložil Montague parlamentu, je imel posebnovrstno označbo. Nihče ni mogel slutiti, da se skriva za naslovom predloga »pobirati nov davek na tonažo v interesu ljudi, ki bodo posodili denar za nadaljevanje vojske« v resnici nameravana ustanovitev finančnega zavoda. Predlagalo se je, naj najame vlada znesek 1.200.000 funtov kot posojilo po 8 odstotkov, kar je bila za tedanje čase prav nizka obrestna mera. Saj je šla obrestna mera do 80% in še više. V svrhu potrebne pobude, da se dobi denar pod temi pogoji, in sicer, da se dobi takoj, naj se dajalci denarja inkorporirajo kot »The Governor and Company of the Bank of England«. — Monopolnih privilegijev naj bi banka ne imela in naj bi se v svojem poslovanju omejila izključno le na promet z menicami, posojili, zlahtnimi kovinami itd.

Brž ko je bil načrt v javnosti znan, je bil od najrazličnejših strani besno napaden. Zlatarji so se bali, da jim bo banka uničila njih cvečo kupčijo. Whigom nasprotna stranka — toriji — je poudarjala, da je obstoj monarhije ogrožen, češ, da sta veliki kontinentalni banki v Genovi in Amsterdamu republikanski ustanovi in da bo prešla vsa moč v roke trgovcev, ki jih toriji kot whige niso marali. Na drugi strani so menili nekateri fanatični whigi, da bo ta zavod ogrožal ustavo, ker bo vse bogastvo Anglije, koncentrirano v banki, le sluga kralja. Proti temu zadnjemu ugovoru so vrinili v osnutek klavzulo, ki banki prepoveduje posojila kroni brez dovolitve parlamenta.

Tako spremenjen je dobil zakonski osnutek odobritev parlamenta hitreje kot se je pričakovalo. Čas je pritiskal, denar je bilo treba dobiti, in boljše nasveta ni imel nihče. Hiša lordov (gosposka zbornica) se je v začetku obotavljala, a je slednjič vendarle načrtu pritrčila, ker boljšega izhoda tudi ona ni vedela.

Tako je bila ustanovljena Angleška banka. V Londonu je pomenila ustanovitev velik uspeh! Takoj prvi dan je bilo podpisanih več kot 300 000 funtov, in preden je preteklo deset dni, je bila potrebna glavnica zbrana. Marsikdo, ki se je predolgo obotavljal, je prepozno prišel, in zlasti ljudje z dežele niso prišli do podpisa.

S prav majhnim aparatom je Angleška banka pričela; v »hiši trgovskega stanu« je bilo v začetku samo 54 oseb: direktorji, tajniki in nameščenci. A naloge in posli banke so kmalu narasli, prostori so bili prezki, banka se je širila in širila in se je razvila slednjič v oni močorni finančni zavod, potom katerega je funt vladal svetu. Vlado je funt sedaj zgubil, a si jo hoče zopet osvojiti. In banka stoji še danes kot skala v razburkanem morju sedanjega gospodarskega življenja.

IZ CASSONOVIH NAČEL

Česar je malo, kar se izdeluje z rokami je vedno drago. Kipi in slike, originali, bodo vedno zelo dragi, ker se ne izdelujejo v masah. Industrija pa je umotvore razmnožila često v čudovitih reprodukcijah, ki so smešno cenene.

Iz gramofona in radija poslušamo največje umetnike, najslavnejše opere, najiminenitnejše znanstvenike in strokovnjake skoraj zastonj, ker je odjemalcev na tisoče in tisoče ter so produkcijski stroški zato manjši. Včasih so raznašali ali peš, na konjih ali z vozovi pisma in pošiljke, kar je veljalo ogromne vsote, danes opravljajo vse pošta, telefon in telegraf skoraj zastonj.

Tako bi bilo mogoče o osmi resnici Cassonovi, da zvišana produkcija znižuje stroške, napisati celo knjigo. Ta resnica je princip vse moderne industrijske in trgovske civilizacije.

Pri vsaki nabavi je treba zračunati končno pridobitno vsoto, ki jo tvorijo nabavni, vzdrževalni, uporabljevalni, režijski in še drugi stroški. Ako si kupil gramofon, še ni opravljeno, ker je treba vedno novih plošč, igel, popravil in še marsičesa; ako si kupil avto, je treba garaže, orodja, bencina, zmerom novih pnevmatikov, morda tudi šoferja in računi so brez konca; ako si zgradil hišo in jo plačal, se ti vendar novi računi nikoli ne ustavijo. Takih vedno novih računov je tudi v trgovini brez kraja in konca.

Zato mora znati umni trgovec, da si pravočasno zračuna vse stroške za robo, preden ji določi prodajno ceno. Kdor tega ne zna, se naglo bliža polomu. Casson pravi torej: »Ne kupuj brez razmišljanja in nepripravljen, da ne boš imel za svoje delo še škodo!«

Zakaj stroški prihajajo pred dobičkom.

Kapitalist je oni, ki prejema svojo plačo zadnji; v vrsti čakajočih stoji zadnji.

Kapitalist po dolgih študijah in pripravah izgotovi velik načrt, mu posveti svoje imetje, plačuje strokovnjake, delavce in uradnike, sprejema odgovornost za vse nevarnosti in nezgode, plačuje davke in zavarovalnine. Ko je vse to plačano, sme šele nase misliti. In često mu ne ostane nič.

Splošno razširjena zmota je, da kapitalisti ogromno zaslužujejo in da je kapitalist sovražnik človeške družbe. Adam Smith je trdil, da je delo vir vsega bogastva, a Karl Marx, ustanovitelj socializma, je trdil, da mezdnno delo ustvarja bogastvo in da so kapitalisti izkoriščevalci delavstva.

Casson pa piše: »Preprosta resnica je, da bogastvo ni uspeh dela, nego uspeh razmišljanja. Samo delo je revščina; vedno in povsod ostane človek revež, ki nima nič drugega kot delo. Izumi, stroji, odkritja novih pomočnih virov so ustanovili imetja. James Watt je ustvaril več bogastva kot vsi delavci njegove dobe skupaj. Svoj dobiček zasluži kapitalist popolnoma, ker je najmarljivejši delavec in ne pozna osemurnega delavnika. Nič ga ne štiti poloma, nobene pokojnine ne sme pričakovati, breme odgovornosti za vsako odločbo nosi sam: vse to izčrpava huje kakor vsako ročno delo.

Idealni kapitalist je prav tako redek kakor idealni slikar ali idealni kipar. Kakor pa vsak idealen človek, je tudi kapitalist genij. Pri njegovih uspehih igra sreča le skromno vlogo. Kakor pri vsakem geniju je tudi pri kapitalistu odločilna moč njegova vztrajnost in neumorno razvijanje. Često trdijo, da je kapitalist bojazljiv. To ni resnica. Kapital je pogumen, da, često predrzen. Nobeno podjetje ni tako smelo, da bi se ne našla zanj kopa kapitalistov.

Koliko zaslužijo kapitalisti, razlaga Casson:

»Eno največjih podjetij za fabricacijo avtomobilov v Zedinjenih državah Amerike dosega na leto denarnega prometa 85 milijonov dolarjev. Brutto dobiček znaša 7 milijonov, od katerih se 6 milijonov vtika zopet v podjetje, tako da se razdeli dividenda 1 milijona. To se pravi: za vsak avtomobil v vrednosti 2000 dolarjev ostane kapitalistu dobiček 25 dolarjev za to, da je založil svoj denar.«

Bistvo trgovine ni v tem, da izdeluje dobro blago, da ga mnogo prodaja ali da ima mnogo uslužbencev, nego da vedno nekaj še ostaja. V trgovini ni glavna beseda brutto, ampak netto. To netto-korist zviševati je cilj vsakega modrega trgovca in industrijalca. Potem se mu podjetje razvija.

Ako spozna železniška, rudokopna, industrijska ali kakršnakoli družba, da se netto-korist zmanjšuje, se mora zavedati, da se bliža nevarnost.

V podjetjih ni nikoli absolutne varnosti pred nesrečo. Rizika se ni mogoče otresti, a mogoče je, da ga zmanjšamo. Noben trgovec ni nezmožljiv. Toda premnogo trgovcev je že propadlo, ker niso ničesar riskirali.

»Rizik mora biti!« piše Casson. »Trgovina ni to, za kar jo smatrajo nekateri pisatelji in profesorji v svoji domišljiji: ceneno nakupovati, a drago prodajati. Trgovanje je neprimerno bolj komplicirano kakor jus, medicina, bogoslovje ali katerakoli veja človeškega znanja. Več je načinov, kako izgubiš denar, kakor je besed v jeziku. Treba je več kot enega življenja, da spoznaš vse pasti, ki so nastavljene trgovini. Pragozd ni opasnejši in zamotanejši kakor svet trgovinstva. Vobče donajajo trgovine in podjetja le mršav čisti dobiček. Le malo je zares velikih bogastev.«

Noben trgovec ne odločaj sam v stvareh, ki jih ne razumeš, a nikdar se ne odločaj po volji drugih. Posvetuj se s strokovnjaki in ne začenjaj nič večjega brez dobrega bankirja, ki je utelešena previdnost in ti razloži nameravani rizik. Bankir navadno nima inicijative, a tem več ima previdnosti. Izogibaj se nakupovanja akcij in obligacij, ki navadno naposled nimajo večje vrednosti kakor stružki ali opeke. Ako iščeš varnosti, kupi prve hipotekarne obligacije, če hočeš igrati hazard, kupi pa navadne obligacije! Ravnaj se po načelu: čim večji rizik, tem večji mora biti dobiček. Tako uči Casson v svoji 11. resnici.

V trgovini vlada večna izprememba. Trgovinski posli niso umetnost, ki se je človek nauči enkrat za vselej in jo nato uporablja vedno enako. V trgovstvu ne zadošča izkušnja, nego je treba še sposobnosti, da opazuješ, se prilagodiš, iščeš novih potov, novih metod. Ljudje, ki so polni zastarelih idej, ki se opirajo v svojem naziranju na zastarele pojme, ki menijo, da bo danes kakor je bilo včeraj, da se vse samo ponavlja, a

nočejo verjeti, da postajajo »nemogoče reči« vendarle dejstva, v borbi trgovske sodobnosti ne morejo obstojati. Zakaj nobene stroke ni, ki bi bila zavarovana proti izumiteljem in odkrivalcem. Stvari, naprave, uredbe, ki so se smatrale za večne, se čez noč izpreminjajo ali zapadejo v pogubo. Industrijalec ali trgovec, ki tega ne ve, je na poti pogube.

Casson pripoveduje: V Londonu sem spoznal trgovca, ki je pravkar izgubil svoje imetje. Uvažal je indigo. Ni se brigal za opasni napredek kemije. Nekega dne pa je začel prihajati indigo iz laboratorijev namesto s poljan Indije. V par tednih je bila vsa industrija z indigom postavljena na glavo. V tem primeru je nastala prava revolucija v vrednostih. Če kdaj, je dandanes, v dobi vedno novih izumov in odkritij, neprestana pazljivost in popolna poučenost glavni pogoj uspehov.

Pred leti mi je izdajatelj enega najbolj razširjenih novin v Newyorku naročil: sestavljal in priobčuj vsak teden seznam novih idej. To je bil mož, ki se je znal prilagoditi zahtevam našega časa. Njegove novine izhajajo zdaj vsak dan v milijonu iztiskov.

Niti na vrednost denarja se ne moreš zanašati. Zakaj vrednost denarja se izpreminja od ure do ure. Celo denar je negotov in nezanesljiv. Kadar je denarja »največ treba«, ga je najmanj, a kadar ga ne potrebuje nihče, ga je v izobilju. Kadar denar ves svet išče, ga ne najdeš nikjer.

Vrednost stvari se menja tudi z geografsko lego. Ako potuješ, opaziš fluktuacije, ki so jim podrejene cene, da lahko primerjaš položaj doma in v tujini. Ko se vrneš, opaziš doma mnogo reči, ki se prej nisi zmenil zanje.

Biti poučen in pripravljen, poznati simptome izpreminjanja, svoje podjetje naglo prilagoditi premenam, je umetnost, ki te obvaruje prese- nečenja, panike, katastrofe. Bolje je, da problem preučuješ, sestavljaš statistiko, nego da se zaletiš v temo.

Zakaj cene, vrednosti fluktuirajo. Izpreminjajo se ne le na borzi, nego povsod. Trgovinstvo ne stoji, nego teče kakor reka, ki je polna vrtincev, struj, tolmunov, skritih, zato usodno nevarnih.

Mnogo trgovcev je izgubilo svoje imetje, ker si glede besede »cena« in »vrednost« niso bili povsem na jasnem. Vrednost je zelo zapleten pojem. Za deset različnih oseb ima lahko isti predmet deset različnih vrednosti. Vrednost in ž njo cena je odvisna od kraja, časa, od mode, od muh in čustev, pravi Casson. Vrednost je deloma materialna, deloma idealna.

Le zlato je denar. Toda nobena kovina ni nestalnejša od zlata, na katerem stoji in pada trgovina vsega civiliziranega sveta. Kajti države se dvigajo in padajo, so bogate, revne ali bankrotne, ako jim zlato pri- teka, usiha ali izginja. Tendenco cen pravilno oceniš, ako zasleduješ va- lovanje in strujo zlate reke.

Med zlatom in vsemi drugimi znaki kredita je velika razlika. Ban- kovci, menice, čeki, nakaznice temelje na zaupanju. Ako je zlato v redu, imajo vrednost zlata, ki ne temelji na zaupanju, kajti zaupanje temelji na zlatu. Zlato ima večno vrednost in preživlja države in ljudi, ki izgi- njajo, dočim zlato ostane. Zlata rezerva je zato za največje države, kakor za vsakega posameznika najvažnejše.

NARODNO GOSPODARSTVO V STAREM TESTAMENTU

Dr. M. P. piše: Mozesova zakonodaja je obsegala civilno in kazensko pravo, če hočemo rabiti moderne izraze, dalje državno, cerkveno in narodnostno pravo. Socialna vsebina je bila za one časa velika. Samostojnega trgovskega prava sicer ne vidimo, kajti trgovina je bila tedaj v prav prvih početkih, vseeno pa beremo določbe, ki jih moremo označiti kot trgovskopravne. Trgovina je bila primitivna, kakor pač pri pastirskem narodu drugačne pričakovati ne moremo; omejila se je v bistvu na sužnje in živino, ki jih je posestnik potreboval v svojem »obratu«, in na živila, ki so jih pa pač samo tedaj prodajali in kupovali, če kupec iz kakršnegakoli vzroka ni dosti pridelal. Z nakupom sužnje v se peča 21. poglavje II. Mozesove knjige; tam beremo za sužnje, ki so pa pač pripadali le rodu, človekoljubno določbo, da jim je bilo treba služiti le šest let in da so potem postali prosti. Seveda je ta določba pritiskala na ceno. Prav tako je vplivala na ceno njiv, vinogradov, oljkinih nasadov in sploh posestev določba, da jih je smel lastnik le šest let zapored obdelovati in izkoriščati, v sedmem letu pa da so bila revežem na razpolago. Socialno naziranje, ki se izraža v teh določbah, pride še bolj do izraza v predpisih o denarnem prometu. V 22. poglavju II. knjige se zapoveduje: »Če posodiš denar komu iz tvojega rodu, ki je ubog pri tebi, ga ne smeš oškodovati in ga ne smeš odirati«; to se pravi: ne smeš jemati obresti od njega. In dalje: »Če vzameš obleko v zastavo, daj jo nazaj, preden solnce zaide.« Utemeljuje se ta določba tako, da služi obleka ponoči tudi kot odeja ali postelja. Prav isto načelo je veljalo v najmodernejšem času tudi še pri albanskih Miriditih. V 25. poglavju III. knjige se jemanje obresti v katerikoli obliki zopet prepoveduje.

Pri vseh teh predpisih pač ne gre za slučaje, ko je pripadala vsaj ena stranka trgovskemu stanu. Na trgovce gre bolj poglavje 19, knjiga V: »Ne smete krivično delati s komolcem, s težo, z mero. Pri vas naj bodo pravične tehtnice, pravične uteži, pravični merniki, pravični vrči.« Vidi se pa, da se predpisi niso dosti upoštevali, kajti poznejši proroki neprestano grajajo, da se rabijo krivične mere in uteži in da se uganja oderuštvo.

In tako so ostale brezuspešne tudi zakonite odredbe, mereče za tem, da se prepreči sprememba v posestnih razmerah naroda. Osvojeno deželo so precej enakomerno razdelili, a nekateri stanovi so vseeno imeli prednosti. Ker je bilo videti, da relativna enakost lastnine ne bo trajala dolgo časa, je Mozes vpeljal še eno posebno leto, prvo po sedemkrat sedmem sabatnem letu, torej petdeseto ali jubilejno leto. Tedaj niso ne delali in ne želi in se je vpostavilo prejšnje posestno stanje. »Vsakdo naj pride zopet do svojega imetja in v svoj rod.« Zemlja, ki je bila razdeljena, naj ne ostane za zmeraj razdeljena (V, 23). Že itak je imel vsakdo pravico, da je ob vsakem času smel kupiti prodano zemljo nazaj, bodisi z lastnim ali s tujim denarjem; a v jubilejnem letu naj pride zemlja v vsakem slučaju brez odkupnine v roke bivšega lastnika nazaj. Bila je pa velika razlika med mestom in deželo, ker je bilo

poljedelstvo temelj in edina v poštev prihajajoča najvažnejša panoga vsega tedanjega gospodarskega sistema. Kdor je prodal hišo v kraju, od zidovja obdanem, torej v mestu, je ni mogel vsakrat kupiti nazaj, temveč le v teku enega leta; in če tega ni storil, je ostala hiša neoporečna posest kupca in mu je ostala tudi v jubilejnim letu. Hiše v vasi so bile isto kot polje in so veljale zanje gornje določbe. Izjeme, in sicer prav znatne, so obstojale samo v prilog duhovniškemu stanu.

V zakonu je bilo tudi predvideno, da je bila zemlja pri prodaji tem manj vredna, čim bližje je bilo jubilejno leto, ko jo je bilo treba vrniti. Določene so bile za zemljo tudi zlate cene.

Razmere, za katere je bila proračunjena Mozesova zakonodaja, so bile preprosto kmečke, in je bila zato tudi zakonodaja izrecno poljedelstvu prijazna. A dočim so Židje formalnoreligiozne določbe zmeraj bolj izgradili in jih zmeraj bolj z neko sveto bojznijo čuvali, so se socialne določbe čimdalje manj upoštevale, in je enakost imetja slednjič popolnoma izginila.

V. Š.

NAŠE GOSPODARSTVO V NOVEMBRU

V prejšnji številki naše revije smo poročali o velikih pretresljajih svetovnega gospodarstva, ki so se pripetili na jesen. Doživeli smo veliko angleško finančno krizo, ki je imela za posledico padec funta in tudi politične pretresljaje; vršile so se volitve, pri katerih so odnesli zmago konservativci in z njimi zastopniki zaščitnocarinske politike. Tako bo tudi Anglija zašla na pota protekcionizma, Anglija, ki je sicer bila klasična dežela svobodne trgovine.

V sledečem pregledu moramo opozoriti na par dejstev svetovnega pomena, ki kažejo, da se razmere nekako normalizirajo. Daleč smo od tega, da te tendence smatramo za definitiven preokret svetovne konjunktore, vendar jih moramo smatrati za ugodna znamenja. Predvsem je ponehalo veliko gibanje zlata v zadnjih dneh. V septembru, še bolj pa v oktobru smo doživeli velike fluktuacije zlata, o katerih smo poročali v prejšnji številki. Po najnovejših izkazih »Federalnih rezervnih bank« v Ameriki je prenehal odtok zlata, kar je pripisovati Lavalovemu sporazumu z ameriškim predsednikom Hooverom. Strokovnjaki cenijo, da je v mesecih september, oktober in prvi polovici novembra prišlo v Evropo za 700 milj. dolarjev zlata, kar približno odgovarja svoti, ki je v letih 1929 in 1930 šla iz Evrope v Ameriko. To pomeni, da je pobegli evropski kapital prišel iz Amerike zopet nazaj. Najnovejši izkaz Banque de France priča, da je prenehal dotok zlata v Francijo, ki je bila v tej fluktuaciji zlata glavni dobitnik. Tudi drugače opazamo na deviznem trgu pomirjenje, ki je sicer postalo očitno že deloma v oktobru in ne beležimo več onih fluktuacij, ki so nastopile takoj po opustitvi zlatega standarda v Angliji in drugod.

Drugače pa se je začela konec oktobra in prve dni novembra situacija na svetovnih blagovnih tržiščih izboljševati. Prišlo je do velikega dviga cen za pšenico na čikaški in winnipeški borzi. Cene pšenice, ki so v septembru padle na minimum z 48, so se v oktobru deloma ustalile in niso več padale. Prve dni novembra pa je prišlo do senzacionalnega dviga cen v Čikagi od 50 na 73. Tedaj so pisali ameriški listi, da se je vrednost zaradi tega zvišanja cen ameriške žetve letos povečala za 400 do 500 milj. dolarjev. Da je prišlo do tega dviga, je po eni verziji pripisovati dvema velikima špekulantoma, ki sta se z vso silo vrgla na pšenični trg izrabljajoč stagnacijo. Na drugi strani pa pravijo, da je bil to neki inflacijski pojav: Beg pred dolarjem v blago. Dejstvo je, da so cene zelo narasle. Toda reakcija je kmalu sledila in cene so ponovno padle, vendar pa še daleč niso dosegle prejšnjega nivoja in se gibljejo danes okoli 62—63 v Čikagi. Najvažnejši moment za hoso pa je bila vsekakor ugodna statistična pozicija za pšenico. Po podatkih Mednarodnega kmetijskega zavoda v Rimu je bila letos svetovna letina manjša kot lani. Žetev je celo tako majhna, da bo treba porabiti stare zaloge.

Zavod ceni, da so bile v začetku tekoče kampanje zaloge za izvoz manjše za 35 milj. stotov v primeri z lanskim letom. Uvozne potrebe bodo večje kot leta 1930—1931, tega leta so znašale 220 milijonov stotov, v tekoči kampanji pa bodo znašale 240 milijonov stotov. Tako bodo prišle v promet stare zaloge, ki so dosegle svoj maksimum 1. avgusta 1931. Zaloge, ki so v začetku te kampanje znašale skoro 150 milijonov stotov, se bodo v teku kampanje zmanjšale na 95 milijonov, kar je sicer velika količina in več kot normalna, vendar bo pomenjala znatno zmanjšanje pritiska zalog na trg. To je na eni strani doprineslo k učvrstitvi, na drugi pa so prišle vesti o zmanjšanju površine posejane s pšenico v Argentini in Avstraliji, ki sta eden najvažnejših producentov. Poleg tega je pa letos Rusija popolnoma izostala s trga. To je zopet pripisovati dejstvu, da je bil letos ruski pridelek slab, pod normalo, nadalje pa Rusija zaradi svojih domačih gospodarskih težkoc ne more spraviti skupaj potrebnih količin žita za izvoz.

Svetovni nivo cen ne kaže v novembru posebnih izprememb. Tudi indeks cen prof. Irvinga Fisherja za oktober ne kaže posebnih izprememb. Cene slejkoprej padajo, edino v Angliji se dvigajo, radi padca funta in prilagoditve cen svetovnega trga. Seveda angleški nivo cen še ni dosegel svetovnega trga, kar je pripisovati dejstvu, da se ves nivo cen ne ravna po tečajih funta, ampak je popolnoma odvisen od razvoja notranjega trga.

Drugače se razvija nemška trgovinska bilanca v krizi. V oktobru je dosegla ogromen presežek izvoza, ki je znašal 396 milj. mark v primeri s 387 v septembru in 348 milijonov mark v avgustu t. l. Zunanja trgovina Združenih držav je bila nekoliko boljša v septembru in oktobru. Veliki presežek izvoza v lanskem letu se je letos zmanjšal in znašal v septembru samo 10 milijonov dolarjev, v oktobru pa 35 milijonov dolarjev. Pravijo, da je večji izvoz pripisovati nakupom Velike Britanije, ki se je hotela založiti s sirovinami in blagom pred uvedbo zaščitnih carin. Tudi v Franciji je letos presežek uvoza nad izvozom znatno večji kot lani. V oktobru pa je presežek uvoza nad izvozom znašal samo še 593 milijonov frankov v primeri s povprečjem nad milijardo frankov v prvih 9 mesecih letos.

Denarni trg pri nas se normalizira

Dotok novih vlog je v nekaterih krajih naše države že meseca junija t. l., pa tudi julija t. l. radi naraščajoče gospodarske krize izostal. Na denarnem trgu se je v juliju in avgustu začela napetost, ki pa v Srbiji ni prišla tako do izraza kot v Vojvodini in Sloveniji. Značilno za vso to dobo je gibanje hranilnih vlog pri vojudinskih denarnih zavodih, ki objavljajo vsak mesec njih višino. Tako so septembra 1930 znašale hranilne vloge v Vojvodini 1.505·1 milj. Letos pa so se razvijale sledeče:

30. aprila	1.500·3 milijona Din
31. maja	1.492·9 milijona Din
30. junija	1.458·7 milijona Din
31. julija	1.419·2 milijona Din
31. avgusta	1.423·0 milijona Din
30. septembra	1.348·5 milijona Din

Iz tega pregleda je razvidno, da so vloge z izjemo v avgustu stalno padale in znaša padec v primeri z aprilom nad 150 milj. Din. Posebno znaten padec je bil meseca septembra, ko so se vloge zmanjšale za celih 72·5 milijona Din, kar je razumljivo. Ne vemo sicer detajlno, kako je bilo v drugih pokrajinah države, vendar srbske banke niso pretrpele toliko izgub, ravnotako se v srbski in bosanski provinci ni poznal toliko dvig vlog. Zlasti so trpele banke v onih krajih, kjer niso mogle računati na znatno zaščito Narodne banke. Narodna banka ugotavlja v svojem poročilu, da so morale jugoslovanske banke v tretjem tromesečju prestati hud boj proti reperkusijam evropske finančne krize v naši državi. Zaradi dviga vlog, ki je nastal v tem tromesečju, so morali denarni zavodi znatno zmanjšati svoje poslovanje in obrniti svojo pozornost na ohranitev likvidnosti. Zdaj se že lahko reče, da so banke prebrodile kritično situacijo z relativno malimi izgubami. Nobena od njih ni zaprla svojih blagajin in jih niti ni bilo treba zaščititi z zakonodajnimi odredbami (pač pa so za svojo samopomoč, da se tako izrazimo, dobile banke vso sankcijo pristojnih mest, op. uredništva »Trgovskega Tovariša«).

Narodna banka objavlja tudi statistiko hranilnih vlog pri bankah cele države (vpoštevane so tudi regulativne hranilnice v Sloveniji). Iz te statistike je razvidno, da so znašale dne 1. septembra 1931 hranilne vloge na knjižice in tekoče račune

13.225 milj. Din, kar pomeni v primeri s prejšnjim četrtletjem padec za 1.007 milj. dinarjev. V primerjavo navajamo prejšnje tozadevne podatke:

31. decembra 1930	13.880 milijonov Din
1. marca 1931	14.170 milijonov Din
1. junija 1931	14.242 milijonov Din
1. septembra 1931	13.235 milijonov Din

Statistika je značilna, saj kaže, kako je prenehal dotok hranilnih vlog v denarne zavode in se je nasprotno začela redukcija kreditorjev. Tudi oktoberska statistika bo gotovo prinesla nadaljnje nazadovanje upnikov. Še bolj značilni za presojo položaja na denarnem trgu pa so podatki, ki jih navaja statistika Narodne banke za 20 največjih privatnih (delniških družb) v državi. Konec leta 1930 so znašala tuja sredstva teh bank 7.609 milj. Din ter so v teku leta kazala sledečo sliko:

aprila 1931	7.632 milijonov Din
maja	7.602 milijonov Din
junija	7.525 milijonov Din
julija	7.456 milijonov Din
avgusta	7.265 milijonov Din
septembra	7.023 milijonov Din

Od konca aprila pa do konca septembra so tuja sredstva pri naših 20 največjih bankah padla za celih 609 milj. Din. Zanimivo je pri tem, da so hranilne vloge na knjižice in tekoče račune bolj padle kot ostali upniki. Od aprila do konca septembra so hranilne vloge na knjižice padle za 225 milj. Din (od 3.967 na 3.742 milijonov), na tekoči račun za 296 milj. (od 1.613 na 1.317 milj.), upniki pa za 88 milj. Din (od 2.052 na 1.964 milj. Din).

Posebno znaten je bil odtok tujih sredstev v mesecu septembru: tedaj so ti denarni zavodi izgubili 242 milj. tujih sredstev v primeri z izgubo 191 milj. Din v avgustu. Temu zmanjšanju obsega upnikov je na drugi strani odgovarjalo zmanjšanje aktivnih postavk. Najbolj se je zmanjšala likvidnost zavodov. O tem pričajo tudi podatki Narodne banke, koliko so imeli denarni zavodi pri njej na žiroračunih. Postavka blagajne in žira sta pri teh 20 bankah padli od 403 milj. Din konec decembra na 254 milj. Din konec aprila. Od tedaj naprej so stalno padale, do konca junija na 246, do konca avgusta na 237, najbolj pa so padla v septembru za 28 milj. Din na 209 milj. Din. Istočasno so se zmanjšale tudi druge aktivne postavke bančnega poslovanja. Dolžniki na tekočih računih so se zmanjšali oo 5.141 milj. konec aprila na 5.104 milj. konec junija in 4.999 milj. konec septembra 1931. Nadalje je padel eskont od 2.078 v aprilu na 1.848 v septembru. Med tem pa je znašal konec junija 2.083 milj. Din. Tudi lombard nazaduje polagoma, znašal je 222 konec junija, konec julija 237 in konec septembra 227 milj. Din.

Odtok hranilnih vlog je razviden tudi iz izkaza Državne hipotekarne banke, ki je imela konec avgusta 1931 649·4 milj. Din, do konca septembra so pa te vloge padle na 615·5 milj. Din.

Splošni gospodarski položaj

Kakor smo že omenili, je te dni Narodna banka izdala svoje poročilo o stanju gospodarstva v naši državi v mesecih julij, avgust in september. Iz poročila posnemamo ta-le splošni pregled položaja:

»Po zaslugi svoje gospodarske strukture in prirojene zmernosti prebivalstva ter odredb vlade take v gospodarski politiki kakor glede ohranitve proračunskega ravnotežja je naše gospodarstvo bilo še dalje zelo odporno proti še vedno hujšemu pritisku svetovne gospodarske krize. Splošna označba gospodarskega položaja v tretjem četrtletju 1931 je v nadaljnem padanju izmenjave blaga z inozemstvom in v istočasni okrepitvi notranje gospodarske delavnosti. Skupna količina proizvodov, ki smo jih izvozili in uvozili v tem četrtletju, znaša 1.206.000 ton ali 24·1% manj kot v istem času lani. Skupna vrednost naše zunanje trgovine se je v prvih 9 mesecih letos zmanjšala za 27·2%. Ugodno dejstvo je znižanje primanjkljaja v zunanji trgovini za celih 56·35%. Statistika železniškega prometa kaže, da je bil promet v državi večji kot lani, vpoštevati pa je treba, da se je radi padca cen znižala tudi rentabilnost gospodarske delavnosti.

Resni finančni dogodki v inozemstvu, zlasti opustitev zlate valute v Angliji in v drugih državah so povzročili neko nervoznost pri vlagateljih, ki so v večji meri začeli dvigati svoje vloge iz bank. Po statistiki Narodne banke so se zato zmanjšale hranilne vloge za 7% po stanju z dne 1. septembra v primeri s stanjem 1. junija 1931, vendar je skupna višina vlog bila večja kot v septembru lanskega leta. Čeprav se je torej dviganje vlog vršilo v precej skromnem obsegu, predstavlja vendar neugoden pojav, ker povzroča skrčenje kreditne podlage naših bank ravno v trenutku, ko posli začenjajo naraščati in ko so gospodarstvu potrebni večji krediti. Na srečo lahko rečemo, da je neupravičena nervoznost pri vlagateljih razmeroma hitro prenehala in lahko računamo, da se bo položaj v tem oziru v kratkem normaliziral.

Tako banka. Nadalje posnemamo iz poročila podatke o naši letini, ki da je znatno višja kot je bila prvotna cenitev. Zato danes navajamo še te podatke (v tisočih stotov):

	pšenica	ječmen	rž	oves
1926—1930	22.132	3.802	1.880	3.303
1930 prov.	24.223	4.187	2.428	5.417
1930 def.	21.861	4.043	1.988	2.849
1931 prov.	23.064	3.712	2.063	2.772
1931 def.	27.785	4.329	2.188	2.939

V nasprotju z lanskim letom je bila letos prvotna cenitev letine pšenice prenzka. V resnici smo imeli pa rekordno letino. Kajti na 1 ha je znašal pridelek letos celih 12·6 met. stota, lani pa samo 10·1 stota. Sedaj so namreč objavljeni tudi podatki o posejanih površinah, iz katerih je razvidno, da je znašala: pšenica 2.183.000 ha (1930 2.171.000), koruza 2.492.000 ha (2.467.000), ječmen 453.000 ha (459.000), rž 254.000 ha (253.000) in oves 398.000 ha (320.000). Posejana površina se ni dosti povečala, pridelek pa je znatno višji kot lani z izjemo koruze. Iz poročila banke nadalje posnemamo, da so znašali državni dohodki v prvih 5 mesecih t. l. proračunskega leta (od 1. aprila do konca avgusta) 4.549 milj. Din v primeri s 4.737 milj. Din v istem času lani, nasprotno pa so se dohodki državnih podjetij povečali od 1.475 na 1.534 milj. Din.

Med ukrepi, ki jih je nadalje sklenila kralj. vlada, moramo omeniti povišanje poštних pristojbin v mednarodnem prometu. Zaradi previsoke takse za poštne pakete je promet zadnje čase zelo padel in je poštna uprava v smislu zahtev gospodarskih krogov uvedla za pakete tarifo po conah.

Med drugimi važnimi dogodki v naši državi omenjamo, da je bil proglašen v tem mesecu novi obrtni zakon, ki je za vse gospodarstvo največjega pomena. Novi obrtni zakon bo stopil v veljavo 9. marca 1932. Nadalje omenjamo poostreno izvajanje agrarnega protekcionizma v Avstriji, kjer je bil sprejet zakon o prometu z živino.

Narodna banka, Hipotekarna banka, Poštna hranilnica

V 10. številki smo objavili izkaze o stanju Narodne banke od 8. septembra do 15. oktobra. Ker so se v izkazu 22. oktober dogodile velike izpremembe, navajamo sedaj ponovno podatke za 15. oktober v svrhu primerjave in boljšega razumevanja. Za mejnik moramo vzeti objavo uradnega komunikeja o dobljenem 300 milijonskem kreditu v Franciji. Posojilo smo dobili za leto dni, vračljivo v dveh obrokih. Obrestna mera je neznan, ker nam je posojilo dala francoska država.

Protivrednost tega posojila v devizah je dobila naša Narodna banka glasom izkaza za 22. oktober. Istočasno je odobrila državi na njenem računu odgovarjajočo svoto. Zato je državno dobroimetje pri banki tedaj naraslo (od 15. do 22. oktobra) za 652·7 milj. Din na rekordno svoto 677·7 milj. Din. Devize je Narodna banka porabila deloma za okrepitev svoje devizne podloge, deloma za vrnitev deviznih kreditov. Tako vidimo, da je devizni zaklad banke narastel od 15. do 22. oktobra za 304·1 milj. na svoto 701·5 milj. Tako visokega deviznega zaklada od zakonske stabilizacije sem še nismo imeli. Znašal je namreč 28. junija 747·2 milj. Din. Od tedaj pa je stalno padal in dosegel 15. oktobra stanje 397·4 milj. Nekoliko večjo polovico posojila pa je porabila Narodna banka za vrnitev deviznih obveznosti, ki so tedaj padle od rekordne višine 930·3 milj. za 337·8 milj. na 592·5 milj. Odstotek kritja je narastel le malo, ker je država pustila svoj denar na svojem računu, tako da so obveznosti banke po vidu zelo narasle: za skoro še enkrat toliko kot podloga.

V naslednjih izkazih vidimo, da država še ni vrnila svojega predujma, ki ga je imela pri banki, katerega mora vrniti do konca leta 1931 po zakonu, kakor je bilo javljeno tedaj. Porabila pa je dobršen del svojega dobroimetja pri banki za normalne posle, saj vidimo, da je postavka predujmov ostala neizpremenjena, nasprotno pa so se dobroimetja zmanjšala od 22. oktobra do 31. oktobra za 190·8 milj., od 31. oktobra do 8. novembra za 57·8 milj. Pač pa je glasom izkaza za 15. november vrnila del predujma Narodni banki, in sicer v znesku 150 milj. dinarjev. Tako znaša sedaj državni predujem le še 350 milj. Din. Državna dobroimetja pri banki pa so se ponovno zmanjšala in so znašala po najnovejšem izkazu (za 15. november) samo še 277·1 milj. Če odštejemo svoto državnih terjatev do Narodne banke od višine predujma, vidimo, da je imela država 22. oktobra na dobrem nekih 177·7 milj., 15. novembra pa je bila država dolžna banki več kot je imela terjati od nje v znesku 72·9 milj. Din.

Nadalje je iz izkazov banke razvidno, da je del novega dotoka deviz porabila Narodna banka tudi za povečanje svoje zlate podloge in sicer v dobi od 22. do 31. oktobra v znesku 99·8 milj. Din. Ali treba je vpoštevati, da so kljub deviznemu dotoku iz posojila že v izkazu 31. oktobra obveznosti banke z rokom (pri katerih gre v glavnem za devizne kredite) zopet narasle za 56·5 milj. Din (približno 1 milj. dolarjev). Devizni zaklad banke stalno pada in znaša izguba (brez deviz, ki ne spadajo v podlogo) od 22. oktobra do 15. novembra 278·8 milj. Din, če pa prištejemo še devizne kredite 106·3 milj. pa 385·1 milj. Din. Pri tem je vpoštevati, da ima država ravno za 1. novembra plačati kupone 8 in 7% Blerovega posojila v skupnem znesku 1·66 milj. dolarjev, če odštejemo eno osmino, kolikor znaša posest naših državljanov, smo morali samo za ti dve posojili plačati obresti v inozemstvo v skupnem znesku 81 milj. dinarjev na en dan. Zato podloga skupno počasi pada, vendar je še višja kot pred dobljenim posojilom. Devize, katere Narodna banka ne računa v podlogo, se gibljejo stalno okoli 90 milj. Din.

Ker Avstrija v svojih deviznih odredbah ovira naše izvoznike, da ne morejo priti do svojega denarja in ker je Madjarska fakično uvedla že pred par meseci pravo zaporo za izvoz deviz, se je finančno ministrstvo odločilo do radikalne represalije: naročilo je Narodni banki, naj ne daje več deviz na Dunaj in Budimpešto. To je umesten ukrep, ker obe državi skušati na vsak način zadržati plačila in je sploh njih trgovinska politika iznašla še to kot prohibicionistično sredstvo. Naša trgovina v Avstrijo je bila v prvih 9 mesecih letos pasivna za 56 milj. Din.

Med aktivnimi posli banke omenjamo, da je posebno v zadnji dekadi narasla svota meničnih posojil (za celih 69·9 milj. Din). Tudi nadalje je menični portfelj banke naraščal, ravnotako lombard. Menična posojila so dosegla rekordno višino 1.831·9 milj. Din v primeri s 1.252·4 milj. ob priliki stabilizacije (28. junija 1931).

Med pasivi je odtok bankovcev narasel za ultimo oktobra, kasneje pa se je znatno znižal. Važno je zabeležiti, kar je značilno za preokret na denarnem trgu, da žiroračuni pri Narodni banki stalno naraščajo. Dne 8. oktobra so dosegli najnižje stanje z zneskom 213·5 milj. Din. Sedaj pa so prešli svoto 300 milj. za 1·3 milj. Din.* Tudi imetja državnih podjetij so stalno naraščala vseskozi do 15. novembra. Odstotek kritja ni dosti variiral, je pa še vedno nad zakonskim minimum, ki znaša 35% za kritje vseh obveznosti po vidu in obtoku bankovcev z zlatom in zlatimi devizami, 25% pa mora biti krito z zlatom.

	15. okt.	22. okt.	31. okt.	8. nov.	15. nov.
zlato	1.656·8	1.656·8	1.756·6	1.756·6	1.756·8
valute	3·4	3·9	3·4	5·3	6·3
devize	397·4	701·5	565·9	526·3	422·7
skupno podlaga	2.057·5	2.362·2	2.325·9	2.288·2	2.185·9
devize izven polage	92·4	93·8	87·4	92·6	88·3
menična posojila	1.690·4	1.725·6	1.795·5	1.802·3	1.831·9
lombardna posojila	287·1	288·6	292·3	294·3	294·6
predujmi državi	500·0	500·0	500·0	500·0	350·0
obtok	5.217·7	5.171·9	5.301·7	5.301·3	5.210·9
državne terjatve	25·0	677·7	486·9	429·1	277·1
žiroračuni	214·5	244·4	274·1	286·6	301·3
državna gospodarska podjetja	68·5	100·9	109·5	134·1	87·0

* Kakor piše beograjska revija »Narodno blagostanje«, je ta dvig pripisovati dejstvu, da se privatniki za svoje blagajniške svrhe vedno bolj poslužujejo Narodne banke, mesto privatnih bank.

	15. okt.	22. okt.	31. okt.	8. nov.	15. nov.
obveznosti z rokom	930·3	592·5	649·0	649·3	698·8
obtok in obveznice po vidu	5.525·5	6.194·9	6.172·2	6.151·1	5.876·2
odstotek kritja	37·23	38·13	37·68	37·20	37·19
samo zlato kritje	29·98	26·74	28·46	28·55	29·89

Druga važna denarna institucija je Državna hipotekarna banka. Iz njenega izkaza ultimo septembra je razvidno v primeri s koncem avgusta, da je prenehal dotok tuzemskih denarnih sredstev iz vlog. Nazadovali so tako samostojni fondí kakor tudi glavnice in fondi javnih ustanov, pa tudi hranilne vloge. Banka je še nekaj sredstev porabila za hipotekarne kredite, zmanjšala pa je svoja komunalna posojila (na dohodke in doklade). Najbolj pa se je seveda zmanjšala postavka za dobroimetje pri Narodni banki in Poštni hranilnici, ki je v septembru padla od 80·7 na 17·4 milj. Din. Zmanjšal se je obtok obligacij v inozemstvu za 7·3 milj. Din. Pač pa je banka, ki dobi dovolj likvidnih sredstev, povečala svoj lombard papirjev pri Narodni banki od 89·5 milj. Din na 150 milj., torej za 61·5 milj. (domača tuja sredstva banke so padla istočasno za 92·8 milj. Din). V ostalem je sumarična bilanca izgledala sledeče (v milj. Din):

	Gotovina in naložbe	Posojila	tuzemska tuja sredstva	inozemska tuja sredstva
31. decembra 1930	120·2	2.972·1	2.228·5	966·3
28. februarja 1931	304·8	2.967·7	2.286·3	966·3
31. marca	225·0	2.978·2	2.295·3	932·7
30. aprila	142·7	2.989·4	2.295·2	934·7
31. maja	132·4	2.993·5	2.065·1	1.020·3
30. junija	171·8	3.018·7	2.145·8	915·3
31. julija	101·2	3.113·8	2.179·6	911·4
31. avgusta	97·9	3.085·3	2.316·8	1.033·4
30. septembra	38·4	3.085·8	2.284·5	1.026·1

V zvezi s poslovno politiko banke je omeniti, da je zvišala svojo diskontno obrestno mero na 12% (doslej 8%). Banka tudi objavlja sedaj v beograjskih listih inserate, iz katerih je razvidno, da plačuje za hranilne vloge obrestno mero 6% kakor preje.

Tudi pri Poštni hranilnici se pozna, kakor smo že omenili, kriza na denarnem trgu. Vendar je n. pr. pri hranilnih vlogah dotok prav znaten v oktobru, dočim je bil prirastek v septembru manjši. Pač pa se pozna kriza v prometu. Brezgotovinski promet, ki je svojčas obsegal 48—50% vsega prometa, je znašal v oktobru samo še 42·25%. To pomeni, da se nabrane svote v prometu zlivajo v privatne blagajne in da tudi denarni zavodi med seboj ne izravnavajo terjatev po poštni hranilnici kot doslej.

Poštna hranilnica je ukinila obrestovanje za vloge na poštnočerkovnih računih, ki je doslej znašalo 2%, s 1. oktobrom. Priporočila je sicer lastnikom računov, naj si dajo prenašati svoja imetja v hranilne knjižice Poštne hranilnice, toda kolikor vemo, se je tega doslej poslužilo prav malo število komitentov.

Hranilne vloge so presegle svoto 306·7 milj., dočim so čekovne vloge v oktobru le neznatno padle.

Skupno je v prvih 10 mesecih t. l. znašal promet na poštnočerkovnih računih 53.852·8 milj. Din v primeri s 53.791·2 milj. Din v prvih 10 mesecih lani. Vseskozi do konca junija je bil letos promet večji kot v odgovarjajočem času lani, le v zadnjih mesecih je bil manjši, kar je povzročilo, da je po dosedanjih rezultatih promet ostal na višini lanskega leta.

	Promet		Vloge na ček. račun	
	1931	1930	1931	1930
januar	5.451·2	5.089·5	883·9	852·2
februar	4.719·3	4.569·5	848·1	845·7
marec	5.155·0	4.881·5	847·0	816·0
april	5.301·0	5.056·8	792·1	808·7
maj	5.325·6	5.259·3	862·0	839·8
junij	5.571·6	5.223·3	851·9	802·1
julij	5.685·5	5.693·6	815·7	875·4
avgust	5.644·7	5.785·6	806·6	847·0
september	5.426·8	6.021·6	702·9	815·2
oktober	5.022·1	6.210·5	700·8	874·7

Borze

Na naših borzah je gotovo najvažnejši dogodek, da je upravni svet zagrebške borze sklenil, ker banke niso hotele in deloma mogle kupovati svojih in koncernskih papirjev, da prenehajo notacije za bančne in industrijske delnice. To je bilo v ponedeljek 26. oktobra. V Zagrebu so se bavili tudi z mislijo organizirati na borzi trgovino z menicami, kar pa doslej še ni uspelo. Zagrebški borzi je sledila ljubljanska, ki v torek ni več notirala delnic Ljublj. kred. banke in Papirnic v Vevčah. Dne 6. novembra pa so na naši borzi prenehale notirati tudi druge bančne delnice, tako da so sedaj notirale le nekatere industrijske delnice, v katerih je pa prav malo prometa.

V ostalem so bili tečaji državnih papirjev na zagrebški borzi naslednji:

	7% inv. pos.	vojna škoda	8% Bler. pos.	7% Bler. pos.
28. februarja	86.50 — 87.50	416.50 — 417.—	92.— — 92.50	81.75 — 82.—
31. marca	88.75 — 89.—	425.— — 425.50	92.— — 92.50	82.625 — 82.75
30. aprila	88.— — 88.50	425.50 — 426.50	93.— — 93.25	83.— — 83.625
29. maja	86.— — 87.—	412.— — 414.—	90.50 — 91.25	82.— — 85.—
30. junija	83.— — 86.—	389.— — 390.—	90.50 — 91.25	80.— — 80.75
31. julija	83.— blago	355.— — 357.—	80.— — 85.—	68.75 — 69.25
31. avgusta	71.— — 72.—	336.— — 340.—	78.50 — 80.—	68.— — 69.50
30. septembra	68.— blago	298.— — 302.—	60.— — 62.50	53.— — 54.—
30. oktobra	64.— — 65.50	276.— — 278.—	66.— — 70.—	60.— — 63.—
20. novembra	62.50 denar	276.— — 277.—	65.50 — 67.—	56.— — 57.25

Nadalje je Narodna banka objavila ta-le indeks tečajev delnic na naših borzah (v odstotkih vplačanega kapitala):

	bančne	agr.	plovba	metal.	lesna	razno	skupno
junij	120.2	65.6	126.1	89.1	57.9	102.4	99.2
julij	119.6	59.1	125.9	84.5	56.8	96.9	96.3
avgust	118.4	56.3	126.1	83.2	57.4	96.0	93.9
september	117.8	53.8	122.2	84.4	55.4	91.9	93.5
oktober	114.0	50.7	115.8	84.4	49.7	91.2	90.1

Zunanja trgovina in cene

V prejšnji številki smo navedli podatke že o našem izvozu za september, ki je bil znatno manjši kot za avgust. Istočasno pa je jesenska sezija povzročila dvig uvoza, ki je narastel od 388.8 na 44.3 milj. v septembru. V primeri s septembrom lani je uvoz bil manjši po količini za 31.3, po vrednosti pa za 31.9%. Izvoz pa je bil letos v septembru manjši v primeri s septembrom lani po količini za 21.8, po vrednosti pa za 23%.

Bilanca naše zunanje trgovine je bila v septembru pasivna za 11.7 milj. Din, dočim je bila v avgustu aktivna za 195.5 milj. Din. S tem se je pasivnost prvih 9 mesecev letos povečala na 118.6 milj. Lani v septembru je bila naša trgovinska bilanca pasivna za 89.9 milj., od začetka leta pa do konca septembra pa za 271.7 milj. Din.

Skupno je naš uvoz v prvih 9 mesecih letos znašal po količini 856.000 ton za 3.800.8 milj., v istem času lani 1.135.000 ton za 5.276.6 milj. Din. Po količini je torej uvoz padel za 24.5%, po vrednosti pa za 28%. V prvih 9 mesecih t. l. je znašal naš izvoz 2.543.000 ton za 3.682.2 milj., v prvih 9 mesecih lani pa 3.619.000 ton za 5.004.8 milj. Din. Padec znaša torej po količini 29.7%, po vrednosti 26.4%.

Gibanje naše zunanje trgovine po posameznih mesecih kaže ta-le tabela (v milj. Din):

	Uvoz		Izvoz	
	1931	1930	1931	1930
januar	410.3	560.9	384.1	616.2
februar	388.3	521.1	333.1	480.8
marec	543.2	658.5	441.9	599.0
april	461.6	624.5	429.5	615.8
maj	393.5	608.5	376.9	542.5
junij	384.7	504.7	350.3	508.0
julij	388.1	577.4	351.3	513.9
avgust	388.8	571.8	584.4	569.2
september	442.3	649.3	430.7	559.4

Kakor smo že omenili, je splošni indeks cen na svetovnih trgih tudi v oktobru padel. Hosa v nekaterih predmetih je sicer nastopila v novembru, tako da ne more priti do izraza v oktoberskih statistikah. Naš indeks cen izkazuje v oktobru nadaljni padec. Posebno izrazit je padec cen živini in proizvodom. V tej skupini so se zvišale edino cene masti in jajc. Ta padec cen živine je posebno ostro prizadel naše kmetijstvo, ki se je že zdavnaj preusmerilo na živinorejo in opustilo žitarstvo. Zato je kupna moč slovenskega kmeta padla na minimum in treba bo misliti na hitro pomoč. Med drugimi izpremembami v indeksu cen moramo omeniti zvišanje cen sladkorja, o katerem pa smo poročali že v prejšnji številki. V celem indeksu tvorijo izjemo le rastlinski proizvodi, ki so v ceni narasli za 0·7 točke, kar je pripisovati višjim cenam fižola, ječmena, sena in pekmeza, dočim so se v tej skupini znižale cene koruze in suhih sliv. V ostalem je indeks Narodne banke za cene v veletrgovini izgledal sledeče (1926 = 100):

	rastlinski	živalski	mineral.	industr.	skupno	uvozni	izvozni
januar	71·7	82·8	84·9	72·8	75·7	72·5	76·2
februar	73·3	78·1	82·1	72·1	74·8	71·1	74·9
marec	73·5	77·4	80·2	72·6	74·6	70·7	74·9
april	77·6	75·4	77·4	73·9	75·5	71·6	75·5
maj	80·5	73·2	77·6	73·0	75·4	70·4	74·5
junij	77·8	71·7	77·4	71·7	73·8	70·1	73·7
julij	78·9	74·7	76·0	71·3	74·4	69·4	75·3
avgust	75·7	75·6	75·7	70·8	73·6	68—	74·9
september	70·4	70·6	74·2	72·2	71·6	66·9	70·7
oktober	71·1	66·1	73·7	69·3	69·5	66·2	68·5

Razno

Kriza na denarnem trgu je vplivala v izredni meri tudi na zaposlenost našega delavstva, o čemer pričajo podatki o številu zavarovanih delavcev pri Okrožnem uradu za zavarovanje delavcev v Ljubljani, ki obsegajo celo Slovenijo. Letos je bilo število zavarovanih delavcev vedno manjše kot v odgovarjajočem času lani. Naravnost katastrofalno pa je nazadovanje v mesecu oktobru, ko se je povsod začela akutna kreditna kriza. Naša gospodarska delavnost je bila v največji meri zgrajena na kreditu in se mora sedaj omejevati na faktično zmoglost. Število zavarovanih delavcev je bilo manjše kot ob istem datumu lani:

20. septembra za	4.255
30. septembra	5.538
15. oktobra	6.821
30. oktobra	8.849

Iz teh števil je razvidna katastrofalna zaostritev razmer na delovnem trgu ravno sedaj pred zimo. Tudi je glasom poročila urada značilno, da se mnogo bolj odpuščajo moški delavci ko (cenejše) ženske. Na eno odpuščeno žensko odpade že pet odpuščenih delavcev namesto nekdanjih štirih.

V ostalem so podatki o stanju članstva OUZD v Ljubljani naslednji.

	1931	1930	1929
januar	87.635	90.181	84.670
februar	86.731	90.736	83.520
marec	86.703	92.489	84.602
april	90.775	96.854	89.139
maj	96.628	101.744	95.790
junij	98.381	103.214	99.709
julij	97.645	102.275	101.534
avgust	98.759	102.269	102.599
september	96.884	100.005	102.000
oktober	92.574	99.516	101.120

Zbornica za trgovino, obrt in industrijo v Ljubljani objavlja vsake tri mesece statistiko o gibanju trgovstva in obrtništva v Sloveniji in je pravkar izdelala podatke za 3. četrtletje 1931. Iz te statistike vidimo, da je bilo v tretjem četrtletju letos prijavljenih več trgovskih obratov kot pa jih je bilo objavljenih. V 1. in 2.

četrletju je pa število odjav presevalo število prijav. V splošnem je letos prirastek novih trgovskih obratov manjši kot lani. Skupno je bilo v prvih 9 mesecih letos prijavljenih 839 novih trgovskih obratov, objavljenih pa 867. Odgovarjajoče številke za isto dobo lanskega leta so bile 937 prijav in 923 odjav. Ugodnejša je slika pri obrtništvu, kjer prijave še vedno znatno presega odjave. Skupno je bilo v prvih 9 mesecih letos priglašanih 1.785 novih obrtnih obratov (lani v istem času 2.001), objavljenih pa je bilo 1.392 (lani v istem času 1.246) obratov. Iz teh podatkov pa se vidi, da se tudi pri obrtništvu položaj poslabšuje. V ostalem navajamo podatke po posameznih četrletjih:

	Trgovski obrati				Obrtni obrati			
	prijave		odjave		prijave		odjave	
	1930	1931	1930	1931	1930	1931	1930	1931
1. četrletje	305	290	367	376	674	632	476	565
2. četrletje	329	256	376	263	757	583	396	434
3. četrletje	303	293	230	228	570	570	374	393
4. četrletje	305	—	280	—	707	—	475	—

Ljubljana, 23. oktobra 1931.

TO IN ONO

Uspeh

Revija za trgovsko vedo, Novembra je izšla prva številka te revije, ki bo gotovo koristna našim poslovnim krogom. Več priobčimo o njej v prihodnji številki.

Stečaji v mesecu oktobru 1931

Društvo industrijcev in veletrgovcev v Ljubljani objavlja za mesec oktober 1931 sledečo statistiko (številke v oklepaju se nanašajo na isto dobo pretečenega leta):

1. Otvorjeni stečaji:

V Dravski banovini 6 (5), Savski 7 (7), Vrbaski 0 (0), Primorski 2 (0), Drinski 4 (4), Zetski 5 (0), Dunavski 11 (6), Moravski 3 (3), Vardarski 7 (4), Beograd, Zemun, Pančevo 4 (2).

2. Otvorjene prisilne poravnave izven stečaja:

V Dravski banovini 5 (1), Savski 24 (3), Vrbaski 0 (6), Primorski 4 (0), Drinski 11 (1), Zetski 1 (0), Dunavski 16 (7), Moravski 0 (0), Vardarski 1 (1), Beograd, Zemun, Pančevo 3 (2).

3. Odpravljeni stečaji:

V Dravski banovini 7 (6), Savski 6 (2), Vrbaski 0 (0), Primorski 0 (1), Drinski 3 (7), Zetski 0 (1), Dunavski 5 (6), Moravski 6 (17), Vardarski 5 (8), Beograd, Zemun, Pančevo 1 (5).

4. Odpravljene prisilne poravnave izven stečaja:

V Dravski banovini 10 (3), Savski 8 (2), Vrbaski 0 (0), Primorski 1 (1), Drinski 3 (2), Zetski 0 (0), Dunavski 18 (2), Moravski 0 (0), Vardarski 1 (1), Beograd, Zemun, Pančevo 1 (2).

Mednarodna javna dela v naši državi

Sredi meseca novembra t. l. se je vršila v Beogradu pod predsedstvom ministra socialne politike g. dr. Marka Kostrenčiča tretja konferenca predstavnikov gospodarskih ministerstev glede narodnega dela mednarodnega značaja, ki bi se moglo izvesti v naši državi iz morebitnega mednarodnega posojila. Ustvarjenje teh mednarodnih javnih del proučuje tudi Društvo narodov v zvezi z veliko brezposelnostjo, ki vlada v svetu.

Med drugimi predlogi, o katerih je razpravljala konferenca, je tudi nekaj takih, ki zaslužijo splošno pozornost. Tako n. pr. ureditev avtomobilskih cest, katerih prva bi vodila iz Jesenic preko Ljubljane—Zagreba—Beograda na Solun in Carigrad, drugi del pa od Zagreba do Sušaka proti italijanski meji in od Beograda do Pančeva proti Bukarešti, od Beograda—Osijeka proti Pešti in od Zagreba—Varaždina proti Dunaju in končno do Niša v Sofijo. Druga glavna cesta bi vodila iz Sušaka—Kotor—

Ulejni na albansko mejo. Skupna dolžina teh cest bi znašala okrog 2800 km, zgraditev pa bi stala dve milijardi Din. Če bi se ta dela izvršila v šestih letih in računajoč 200 delovnih dni v letu, bi bilo zaposlenih pri tem delu okrog 30.000 delavcev.

Zanimiv je tudi predlog za zgraditev železniške proge Kučevo—Majdanpek—Štubik—Most na Donavi (Krajevo)—Štubik—Negotin. Zgraditev te proge bi stala okroglo 560 milijonov Din in zaposlila bi tri leta povprečno 5—6000 delavcev dnevno. Z zgraditvijo te proge bi se ustvarila cenena tranzitna trgovina med Francijo, Italijo in Jugoslavijo na eni in Romunijo ter Rusijo na drugi strani. Prav tako pa bi se dobila s tem direktna železniška zveza med Čehoslovaško, odnosno Poljsko s Solunom in Jadranskim morjem.

Ta proga je del projektirane mednarodne železniške proge, takozvane proge štiridesetega vspretnika — Bordeaux — Lion — Trst — Ljubljana — Zagreb — Beograd — Bukarešta — Odesa.

Značilen je nadalje tudi predlog glede izsušitve Skadrskega jezera, na katerem je zainteresirana tako naša država, kakor tudi Albanija. Dela za izvršitev jezera bi stala okrog 700 milijonov Din. Z izsušitvijo jezera bi se dobilo mnogo tisoč hektarjev rodovitne zemlje, ki bi mnogo koristila pasivnim krajem v Zet-ski in v delu Primorske banovine.

Zanimiv je končno tudi predlog za spojitev Donave z Egejskim morjem s tem, da bi napravili Moravo in Vardar plovni. Dolžina te vodne poti bi znašala okrog 610 km, delo pa bi stalo povprečno 312 milijonov Din. Z ureditvijo te vodne poti bi se omogočila direktna plovba od izliva Rene pri Rotterdamu do Soluna. S tem bi se znatno skrajšala pot preko Gibraltarja odnosno preko Sredozemskega morja, pri Suezu — glavni poti v Indijo.

II. balkanska konferenca v Carigradu

Na iniciativo grškega ministra Papanastisiusa se je vršila preteklo leto v Ateni I. balkanska konferenca, ki je imela namen ustvariti možnost čim ožjega sodelovanja vseh balkanskih narodov na političnem, gospodarskem, kulturnem in socialnem polju.

Meseca oktobra t. l. pa se je vršila v Carigradu II. balkanska konferenca. Na tej konferenci se je posvečala, bolj kot na prvi konferenci, vsa pažnja go-

spodarskim problemom. Mnogo odobranja je vzbudila na konferenci izjava predsednika jugoslovanske delegacije g. Jonića, ki je izjavil: Jugoslovanska delegacija smatra: da so danes gospodarski problemi važnejši od političnih, kar povzroči, da vsak gospodarski sporazum povleče za seboj tudi možnost ustvaritve političnega sporazuma.

Važni so nekateri predlogi prometne komisije te konference, ki se nanašajo na izboljšanje in ojačenje železniškega, poštnega, brzojavnega, telefonskega in zrakoplovnega prometa na Balkanu.

Kar se tiče poštnega prometa, je komisija predlagala osnovanje balkanske poštne unije, ki bi iz vseh balkanskih držav stvorila enoten poštni teritorij z enotno tarifo na zlati podlagi. Predvideva pa se tudi uvedba enotne balkanske znamke.

Najvažnejša gospodarska vprašanja pa so bila na dnevnem redu gospodarske komisije in sicer — vprašanje pšenice in tobaka, vprašanje finančnih ustanov v pogledu poljedelskega kredita in osnovanja medbalkanske trgovske in industrijske zbornice.

V resoluciji gospodarske komisije je med drugim važen sklep o osnovanju stalnega komiteja za medbalkansko trgovinsko izmenjavo. Ta ustanova bi imela namen proučevati posebnosti izvozne in uvozne trgovine balkanskih držav, zlasti pa žitaric in drugih proizvodov; izdelavo posebnih kombinacij, ki naj bi v največji meri olajšale izmenjavo dobrin med balkanskimi državami in pripravo osnutka konvencije za asimilacijo carinskih formul in ustvarjanje delne carinske zveze.

Gospodarska komisija je predložila nadalje predlog za osnovanje balkanske poljedelske zbornice. Osnutek bo predložen tretji balkanski konferenci.

Najvažnejši in najkonkretnejši uspeh balkanske konference na gospodarskem polju pa je definitivno sprejetje pravil Medbalkanske trgovske in industrijske zbornice. Naloga te Medbalkanske zbornice bi bila pospeševati gospodarske vezi in delovati za izboljšanje trgovinskih in industrijskih pogojev med balkanskimi narodi. V njen delokrog bi spadalo reševanje raznih gospodarskih problemov, kakor sporazumov med proizvozniki, stabilizacije cen, carinskih sporazumov, izboljšanja prometnih vezí, potovalnih olajšav, zedinjenja denarnega sistema itd. Zbornica naj bi organizirala tudi balkanske sejme in razstave ter osnovala trgovske muzeje v vseh važnejših središčih balkanskega polotoka.

D R U Š T V E N E V E S T I

VI. redna odborova seja Trgovskega društva »Merkur« za Slovenijo v Ljubljani

se je vršila v ponedeljek, dne 23. novembra t. l. ob 8. uri zvečer v gremijalni posvetovalnici Trgovskega doma v Ljubljani. Predsednik g. dr. Fran Windischer je pozdravil navzoče, ugotovil sklepčnost in otvoril sejo. Zapisnik prejšnje seje se je odobril. G. predsednik je izrekel ob živahnem pritrdjevanju zbora prisrčne čestitke društvemu podpredsedniku g. Josipu J. Kavčiču ob vstopu v Zbornico za TOI ter nato poročal, da je Trgovski koledar za leto 1932 razposlan. Vršijo se redno učni tečaji za nemški jezik v višjem in nižjem oddelku ter knjigovodstvo. — Novo imenovanega finančnega ministra je društvo brzojavno pozdravilo ob nastopu. Pozdravne čestitke je društvo izreklo g. dr. Janku Žirovniku, novo izvoljenemu predsedniku Odvetniške zbornice. G. Franu Volku je društvo izreklo iskreno zahvalo za podarjenih Din 500— ob smrti g. Franca Goloba, tovarnarja v Ljubljani. G. Karlu Planinšekju je društvo poslalo pismene čestitke ob sedemdesetletnem jubileju.

Nato se je predsednik v toplih besedah spominjal prerano umrlih društvenikov. Umril je nenadno v Sarajevu veletržec

† Saša Knez

iz Ljubljane, ki je bil vnet prijatelj naše organizacije. Ž njim je izgubilo naše gospodarstvo odličnega in nadebudnega delavca, dobrega narodnjaka in plemenitega človeka. Zaljučni rodbini je društvo sporočilo pismeno iskreno sožalje.

Nemila smrt je prerano ugrabila še drugega našega člana. Umril je dolgoletni tajnik in častni član

† Franc Golob,

ki je bil nad 20 let vnet in požrtvovalen tajnik našega društva ter je s svojim požrtvovalnim delom odlično pripomogel našemu društvu do čvrstega razvoja in ponosnega razcvita. Spoštovali smo ga kot pridnega in preudarnega delavca na polju trgovske stanovske organizacije in kot razumnega gospodarja. Za nepozabne zasluge za naše društvo in trgovstvo je bil že leta 1922 izbran za častnega člana. Bil je iskren prijatelj našega društva in mu ohranimo trajno hvaležen in svetel spomin. Na njegovo krsto smo položili venec v prisrčni zadnji pozdrav ter ga spremili na zadnji poti. Raz palačo Trgovskega doma je plapolala črna zastava, ker je bil pokojnik v prvih vrstah tistih, ki so pred 26 leti započeli gibanje za zgradbo Trgovskega doma.

Društveni tajnik g. Anton Agnola je prečital poročilo o tekočih poslih in poročilo o društveni posredovalnici. Odbor je po poročilu predsednika razpravljal obširno o prireditvi Merkurjevega plesa dne 16. januarja 1932. Za ta dan je zagotovljena dvorana in že plačana. Odbor je uvaževal slabe razmere, ki so nastale, in spričo neprijaznih izgledeov za veliko prireditev je prevladalo med odborniki mnenje, da bi kazalo opustiti plesno prireditev. Odbor je naprosil predsednika g. dr. Frana Windischerja in odbornika g. Ciril Korošca, da razčistita vprašanje najemnine pri vodstvu družbe »Union«. Končna odločitev pade v pridhodnji seji. — Odbornik g. Anton Škrajner je poročal o plesnih večerih društva, ki zadovoljivo potekajo. Odbor je odobril potrebne izdatke za to svrhu. Podpredsednik g. Janko Lozar je poročal o letošnjih učnih tečajih za nemščino. Po daljšem razgovoru je bi sprejet predlog gg. Janka Lozarja in Valterja Laurenčiča, da se uvede v zvezi z učnimi tečajji za nemški jezik po ena konverzacijska ura za nemščino na teden za primer zadostnega zanimanja. Vodstvo konverzacije prevzame ta gg. Janko Lozar in Valter Laurenčič. Sklep seje ob pol 10. uri zvečer.

Tajnik

Darilo

Gospod Ivan Volk, veletržec v Ljubljani, je daroval mesto venca na krsto blagopokojnega tovarnarja gospoda Franca Goloba Din 500— za Drčarjevo ustanovo Trgovskemu društvu »Merkur« za Slovenijo v Ljubljani. Iskrena hvala! Bagajnik